

Chambre des Représentants

SESSION 1981-1982

23 FÉVRIER 1982

PROPOSITION DE LOI

modifiant certaines dispositions
relatives au crime de viol

(Déposée par M. L. Remacle et Mme Smet)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Parce qu'il porte atteinte à l'intégrité de la personne, et plus spécialement de la femme, le viol constitue un crime réprimé par notre Code pénal. Depuis plusieurs années, l'opinion s'est émue de la recrudescence de cette infraction. De plus, les études scientifiques récentes (1) montrent que le nombre d'infractions connues de la police et de la justice est de loin inférieur au nombre d'infractions commises. Cet état de choses est manifestement insatisfaisant.

La réalité montre que les victimes, déjà traumatisées par les faits eux-mêmes, hésitent à s'adresser à la justice. Elles devront subir de nouveaux interrogatoires, de nouveaux examens médicaux; elles risquent parfois de ne pas trouver les conditions d'accueil auxquelles elles ont incontestablement droit. Si des réformes doivent s'opérer au niveau des mentalités et spécialement auprès des policiers et magistrats chargés de ces affaires, il apparaît nécessaire également de remédier à certaines lacunes de la législation actuelle. Certains Etats voisins ont procédé à une modification de leur législation en ce sens (exemple : le Royaume-Uni).

La présente proposition de loi entend tout d'abord donner du viol une définition qui soit plus large que l'interprétation jurisprudentielle actuelle. Cette définition permettrait de sanctionner de la même manière d'autres actes tout aussi offensants pour la victime, qu'elle soit de sexe féminin ou masculin d'ailleurs. La nouvelle définition insiste sur la notion d'absence de consentement de la victime. C'est l'élément essentiel de cette infraction. En l'absence de consentement, l'acte devient une atteinte directe à l'intégrité de la personne humaine.

(1) B. Bulthe et M. Remouchamps, *De verkrachting en het slachtoffer*, Centre national de Criminologie, 1979, pp. 21 et ss.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1981-1982

23 FEBRUARI 1982

WETSVOORSTEL

tot wijziging van sommige bepalingen
betreffende het misdrijf verkrachting

(Ingediend door de heer L. Remacle en Mevr. Smet)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Verkrachting is een misdaad waarbij de integriteit van de personen en meer bepaald van de vrouw wordt geschonden en die daarom door ons Strafwetboek wordt gestraft. De publieke opinie wordt nu al enkele jaren beroerd door de toename van het aantal verkrachtingen. Bovendien is uit een recente wetenschappelijk studie (1) gebleken dat het aantal gevallen waarvan politie en gerecht op de hoogte worden gebracht, aanzienlijk lager is dan het aantal gepleegde misdrijven. Dat is uiteraard onaanvaardbaar.

Het blijkt dat de slachtoffers, die reeds hevig geschokt zijn door wat hen is overkomen, aarzelen om zich tot het gerecht te wenden. Daar moeten zij opnieuw ondervragen en medische onderzoeken doorstaan; zij kunnen niet altijd de opvang krijgen waarop zij onbetwistbaar recht hebben. Natuurlijk moet de mentaliteit veranderen, meer bepaald bij politieagenten en magistraten die met dergelijke zaken belast zijn, maar tevens moet worden voorzien in bepaalde leemten van de huidige wetgeving. Een aantal buurlanden (bij voorbeeld het Verenigd Koninkrijk) hebben hun wetgeving dan ook gewijzigd.

In de eerste plaats wil het onderhavige wetsvoorstel de verkrachting ruimer omschrijven dan de huidige interpretatie door de rechtspraak. Op grond van die definitie zouden dan andere handelingen die voor het slachtoffer, man of vrouw, even kwetsend zijn, op dezelfde manier gestraft kunnen worden. In de nieuwe definitie wordt vooral belang gehecht aan het begrip gebrek aan toestemming van het slachtoffer. Dat is het hoofdbestanddeel van het misdrijf. Bij gebrek aan toestemming wordt de daad een rechtstreekse schending van de integriteit van de menselijke persoon.

(1) B. Bulthe en M. Remouchamps, *De verkrachting en het slachtoffer*, Nationaal Centrum voor Criminologie, 1979, blz. 21 e.v.

C'est la solution qui a été retenue en 1976 au Royaume-Uni dans le « Sexual Offences (Amendment) Act ».

L'article 3 de la proposition de loi entend assurer l'anonymat de la victime et de l'auteur des faits du viol. La victime hésite souvent à porter plainte parce qu'elle craint la publicité donnée aux faits. Il faut empêcher la publication ou la diffusion de son identité.

L'article 4 autorise la victime d'un viol à se faire assister, lors d'une exploration corporelle, d'un médecin ou d'un auxiliaire social de son choix. La victime qui s'est souvent présentée spontanément chez un médecin peut souhaiter que ce dernier l'accompagne chez le médecin-légiste. L'objectif poursuivi est de faire en sorte que cet examen paraisse moins pénible qu'actuellement pour la victime et que cette dernière éprouve moins de réticence à porter les faits à la connaissance de la justice.

La commission de révision du Code pénal s'est déjà penchée sur le crime de viol (Rapport sur les principales orientations de la réforme, Ministère de la Justice, juin 1979, pp. 103 à 108). Ses premières conclusions vont dans le même sens que la présente proposition de loi. Toutefois, il n'est pas possible d'attendre l'adoption du nouveau Code pénal. En effet, d'une part, l'urgence des réformes commande de ne pas attendre plusieurs années et, d'autre part, la réforme concerne également des dispositions de procédure pénale, ce qui est en dehors de l'objet de l'étude de la commission pour la révision du Code pénal. Les auteurs de la proposition estiment en outre que la répression du crime de viol trouverait mieux sa place dans le chapitre consacré aux crimes contre les personnes. Toutefois, cette réforme implique la modification de nombreuses dispositions du Code pénal. Ils y ont renoncé pour ne pas retarder l'adoption de ce texte.

Commentaires des articles

Article 1

L'article 375 du Code pénal punissant l'auteur du crime de viol est complété par une définition de cette infraction. La définition qui a été retenue diffère de celle qui est appliquée quotidiennement par la jurisprudence et qui est limitée aux relations sexuelles imposées par un homme à une femme. La proposition entend réprimer de la même manière les actes de pénétration orale ou anale et ne fait aucune distinction selon le sexe de la victime.

D'autre part, cette définition retient l'absence de consentement comme critère décisif. L'incrimination spéciale du viol tient précisément dans l'absence de consentement de la victime. Il n'est dès lors plus nécessaire d'évoquer la violence, la ruse, la menace ou l'abus parmi les éléments constitutifs de l'infraction. Ils sont nécessairement repris dans la définition actuelle. Cette définition a le mérite d'insister sur cet élément essentiel de l'infraction. Elle pourra dans certains cas rendre la preuve de l'infraction moins malaisée qu'actuellement.

Cette définition n'entend pas remettre en cause la jurisprudence actuelle qui considère que le mineur âgé de moins de seize ans n'a pas pu valablement consentir.

Enfin cette définition rend incontestablement punissable du crime de viol le mari qui impose des relations sexuelles à son épouse.

Die oplossing werd in 1976 in het Verenigd Koninkrijk aangenomen in de « Sexual Offences (Amendment) Act ».

Artikel 3 van het wetsvoorstel wil de anonimiteit van het slachtoffer en van de dader van de verkrachting waarborgen. Vaak aarzelt het slachtoffer om klacht in te dienen omdat het vreest dat de feiten ruchtbaarheid zullen krijgen. Bekendmaking of verspreiding van de identiteit van het slachtoffer moet worden vermeden.

Krachtens artikel 4 kan het slachtoffer van een verkrachting zich tijdens een onderzoek aan het lichaam laten bijstaan door een geneesheer of een maatschappelijk assistent naar zijn keuze. Vaak heeft het slachtoffer zich uit eigen beweging bij een geneesheer aangemeld en het kan dan ook verlangen dat deze hem of haar naar de wetsdokter vergezelt. De bedoeling daarvan is dat het slachtoffer dat onderzoek als minder pijnlijk moet ervaren dan thans het geval is, en zich minder geremd voelt om de feiten ter kennis van het gerecht te brengen.

De Commissie voor de herziening van het Strafwetboek heeft zich reeds met het vraagstuk van de verkrachting ingelaten (Verslag over de voornaamste grondslagen voor de hervorming, Ministerie van Justitie, juni 1979, blz. 114 tot 119). De eerste conclusies van die Commissie liggen in dezelfde lijn als het onderhavige wetsvoorstel. Toch kan niet worden gewacht op de goedkeuring van het nieuwe Strafwetboek. Enerzijds zijn de hervormingen dringend en dulden ze geen jarenlang uitstel; anderzijds hebben ze ook betrekking op bepalingen inzake strafvordering, wat buiten het bestek valt van de studie van de Commissie voor de herziening van het Strafwetboek. Bovendien menen de auteurs van het voorstel dat bestraffing van verkrachting beter zou staan in het hoofdstuk over misdaden tegen personen. Die hervorming vergt evenwel een wijziging van talrijke bepalingen van het Strafwetboek. Om de goedkeuring van de voorliggende tekst niet te vertragen hebben ze daarvan afgezien.

Commentaar op de artikelen

Artikel 1

Artikel 375 van het Strafwetboek waarbij de dader van de misdaad van verkrachting wordt gestraft, wordt aangevuld met een omschrijving van dat misdrijf. De gekozen definitie verschilt van de dagelijks door de rechtspraak gebruikte, die beperkt blijft tot seksuele betrekkingen waartoe een vrouw door een man wordt gedwongen. Het voorstel wil daden van orale of anale gemeenschap op dezelfde manier bestraffen en maakt geen enkel onderscheid naar de sekse van het slachtoffer.

Voorts neemt die bepaling het gebrek aan toestemming als beslissend criterium aan. De kwalificatie « verkrachting » impliceert juist de afwezigheid van toestemming bij het slachtoffer. Bijgevolg hoeven geweld, list, bedreiging of misbruik niet meer te worden genoemd als bestanddeel van het misdrijf. Die begrippen liggen noodzakelijkerwijze in de huidige definitie besloten. De verdienste ervan is dat de nadruk wordt gelegd op het hoofdbestanddeel van het misdrijf. In bepaalde gevallen zal het bewijs van het misdrijf gemakkelijker te leveren zijn dan zulks thans het geval is.

Die definitie wil de huidige rechtspraak, waarbij wordt uitgegaan van de stelling dat een minderjarige beneden 16 jaar niet geldig kan hebben toegestemd, niet op de helling zetten.

Ten slotte maakt een echtgenoot die zijn vrouw tot seksuele betrekkingen dwingt, zich volgens de definitie onbetwistbaar schuldig aan verkrachting.

Art. 2

L'article 376 du Code pénal prévoit déjà l'aggravation des peines lorsque la victime décède des suites du viol ou de l'attentat à la pudeur. Toutefois, compte tenu de la gravité de cette conséquence, il est apparu indiqué de prévoir que la peine sera les travaux forcés à perpétuité. Enfin une nouvelle circonstance aggravante a été prévue : elle consiste dans le fait que l'infraction a été précédée ou accompagnée de tortures ou de séquestration.

Art. 3

Cette disposition tend à sauvegarder l'anonymat de la victime et de l'auteur du crime pendant la procédure.

Elle interdit la reproduction et la diffusion par tous les moyens usuels d'information de textes, dessins, photographies ou images de nature à révéler l'identité de la victime d'un viol ou d'un attentat à la pudeur. Cette disposition protégeant la « vie privée » de la victime, celle-ci peut consentir par écrit à la diffusion de l'information.

A l'égard des mineurs d'âge, l'article 5 ne se substitue pas à l'article 80 de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse.

Les peines qui ont été prévues sont les mêmes que celles figurant à l'article 80 de la loi relative à la protection de la jeunesse.

Art. 4 et 5

Ces articles permettent expressément à la partie civile ou à l'une d'entre elles de demander le huis clos. Pareille décision peut être justifiée dans l'intérêt de la vie privée (cfr. Convention des droits de l'homme — Art. 6).

Art. 6

Dans certains cas, une exploration corporelle est nécessaire pour apporter la preuve de l'infraction. Cet examen est pénible pour la victime qui se remémore les faits. Il est habituellement effectué par un médecin-légiste. Il est apparu utile de permettre à la victime de se faire assister d'un médecin de son choix ou d'une auxiliaire sociale, qui sera, bien souvent, celui ou celle qui lui aura prodigué les premiers soins. Il peut paraître curieux de modifier cette matière qui est réglée par l'article 25 de la loi du 20 avril 1874 relative à la détention préventive, qui ne concerne que l'inculpé, mais, par ailleurs, c'est le seul article qui règle le problème. Il est apparu techniquement plus facile de modifier cette disposition.

Art. 7

Cet article permet aux associations ayant pour objet statutaire spécifique la défense des intérêts matériels et moraux des personnes victimes de viol ou d'attentat à la pudeur de se constituer partie civile. Cette association pourra ainsi aider la victime au cours de la procédure. Toutefois, il est indispensable que cette action se fasse avec l'accord de la victime concernée au premier chef par la poursuite pénale dans ce cas.

Art. 2

In artikel 376 van het Strafwetboek is reeds voorzien in strafverzwaring wanneer het slachtoffer sterft ten gevolge van verkrachting of aanranding van de eerbaarheid. Rekening houdend met de ernst van die gevolgen leek het echter aangewezen om als straf levenslange dwangarbeid te stellen. Ten slotte wordt een nieuwe verzwarende omstandigheid ingevoerd : ze bestaat erin dat het misdrijf werd vooraf gegaan door of gepaard is gegaan met foltering of opsluiting.

Art. 3

Die bepaling heeft tot doel om tijdens het proces de anonimiteit van het slachtoffer en de dader van het misdrijf te vrijwaren.

Ze verbiedt dat teksten, tekeningen, foto's of beelden die de identiteit van het slachtoffer van een verkrachting of een aanranding van de eerbaarheid aan het licht kunnen brengen, via enig gebruikelijk informatiekanaal worden gereproduceerd en verspreid. Aangezien die bepaling het « privé-leven » moet beschermen, kan het slachtoffer schriftelijk toestemmen in de verspreiding van de informatie.

Inzake minderjarigen komt artikel 5 niet in de plaats van artikel 80 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming.

Hier worden dezelfde straffen gesteld als in artikel 80 van de wet betreffende de jeugdbescherming.

Art. 4 en 5

Die artikelen bieden de burgerlijke partij of één van de burgerlijke partijen uitdrukkelijk de mogelijkheid om de behandeling met gesloten deuren te vragen. Een dergelijke beslissing kan geboden zijn in het belang van het privé-leven (zie Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens — Art. 6).

Art. 6

In bepaalde gevallen is een onderzoek aan het lichaam nodig om het bewijs van het misdrijf te kunnen leveren. Voor het slachtoffer is dat onderzoek een pijnlijk gebeuren, omdat het terug doet denken aan de feiten. Gewoonlijk wordt het door een wetsdokter verricht. Het lijkt wenselijk dat het slachtoffer zich kan laten bijstaan door een geneesheer van zijn (haar) keuze of een sociaal assistent, die dan meestal degene zal zijn die hem of haar de eerste hulp heeft geboden. Het kan eigenaardig lijken dat die aangelegenheid, welke is geregeld bij artikel 25 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis dat alleen over de verdachte handelt, gewijzigd wordt, maar overigens is dit het enige artikel dat dit probleem regelt. Technisch leek het gemakkelijker om die bepaling te wijzigen.

Art. 7

Dank zij dit artikel kunnen verenigingen die statutair en specifiek tot doel hebben de materiële en morele belangen te verdedigen van slachtoffers van verkrachting of aanranding van de eerbaarheid, zich burgerlijke partij stellen. Die verenigingen kunnen het slachtoffer in de loop van het proces dus bijstaan. Het is evenwel onontbeerlijk dat dit geschiedt met de instemming van het slachtoffer, dat als eerste betrokken is bij de strafvervolgung ter zake.

L. REMACLE
M. SMET

PROPOSITION DE LOI

Article 1

L'article 375, premier alinéa, du Code pénal est remplacé par le texte suivant :

« Tout acte de pénétration sexuelle, de quelque nature qu'il soit, commis sur une personne qui n'y consent pas, constitue le crime de viol. Sera puni de la peine de réclusion, quiconque aura commis ou tenté de commettre le crime de viol. »

Art. 2

L'article 376 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Si le viol ou l'attentat à la pudeur a causé la mort de la personne sur laquelle il a été commis, le coupable sera puni des travaux forcés à perpétuité.

Si le viol ou l'attentat à la pudeur a été précédé ou accompagné de tortures ou de séquestration, le coupable sera puni des travaux forcés de quinze ans à vingt ans. »

Art. 3

Un article 378bis, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code :

« Art. 378bis. — La publication et la diffusion par le livre, la presse, la cinématographie, la radiophonie ou la télévision, de textes, dessins, photographies ou images de nature à révéler l'identité de la victime d'une infraction visée au chapitre V, titre VII du livre II, sont interdits, sauf si cette dernière a donné son accord écrit ou pour les besoins de l'instruction.

Les infractions au présent article sont punies d'un emprisonnement de deux mois à deux ans et d'une amende de trois cents francs à trois mille francs ou d'une de ces peines seulement.

Toutes les dispositions du livre Ier, en ce compris le chapitre VII et l'article 85, sont applicables à la présente infraction. »

Art. 4

Un article 216bis, rédigé comme suit, est inséré dans le Code d'instruction criminelle :

« Art. 216bis. — Lorsque les poursuites sont fondées sur les articles 372 à 378 du Code pénal, la juridiction de jugement peut ordonner le huis clos à la demande de la victime et de la partie civile ou de l'une d'entre elles. »

Art. 5

Un article 314bis, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code :

« Art. 314bis. — Lorsque les poursuites sont fondées sur les articles 372 à 378 du Code pénal, l'article 216bis du même Code est d'application. »

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Artikel 375, eerste lid, van het Strafwetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Verkrachting is elke daad van sexuele penetratie van welke aard ook, die gepleegd wordt op een persoon die daarin niet toestemt. Hij die de misdaad van verkrachting pleegt of poogt te plegen wordt gestraft met opsluiting. »

Art. 2

Artikel 376 van hetzelfde Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Indien de verkrachting of de aanranding van de eerbaarheid de dood veroorzaakt van de persoon op wie zij is gepleegd, wordt de schuldige gestraft met levenslange dwangarbeid.

Indien de verkrachting of de aanranding van de eerbaarheid is voorafgegaan door of gepaard gegaan met foltering of opsluiting, wordt de schuldige gestraft met dwangarbeid van vijftien jaar tot twintig jaar. »

Art. 3

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 378bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Art. 378bis. — Het is verboden teksten, tekeningen, foto's of beelden die de identiteit van het slachtoffer van een in hoofdstuk V, titel VII van boek II genoemd misdrijf bekend kunnen maken, te publiceren of te verspreiden via boeken, pers, films, radio of televisie, tenzij de betrokkene schriftelijk zijn (haar) instemming heeft betuigd ofwel ten behoeve van het onderzoek.

Overtreding van dit artikel wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en met geldboete van driehonderd frank tot drieduizend frank of met een van die straffen alleen.

Alle bepalingen van het eerste boek, hoofdstuk VII en artikel 85 niet uitgezonderd, zijn van toepassing op dit misdrijf. »

Art. 4

In het Wetboek van Strafvordering wordt een artikel 216bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Art. 216bis. — Wanneer de vervolging op grond van de artikelen 372 tot 378 van het Strafwetboek is ingesteld, kan het rechtsprekende gerecht op verzoek van het slachtoffer en van de burgerlijke partij of van een van hen, bevelen dat de zaak met gesloten deuren zal worden behandeld. »

Art. 5

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 314bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Art. 314bis. — Wanneer de vervolging op grond van de artikelen 372 tot 378 van het Strafwetboek is ingesteld, is artikel 216bis van hetzelfde Wetboek van toepassing. »

Art. 6

L'article 25 de la loi du 20 avril 1874 relative à la détention préventive est complété par un troisième alinéa, rédigé comme suit :

« La victime pourra, à ses frais, faire assister à la visite un médecin ou un auxiliaire social de son choix. »

Art. 7

Un article 63bis, rédigé comme suit, est inséré dans le Code d'instruction criminelle :

« Art. 63bis. — Tout établissement d'utilité publique et toute association jouissant de la personnalité juridique depuis cinq ans à la date des faits et se proposant par ses statuts de défendre les droits de l'homme et les personnes victimes des infractions visées aux articles 372 à 382 du Code pénal, sont habilitées à exercer les droits reconnus à la partie civile en ce qui concerne les infractions aux dispositions relatives au crime de viol. Toutefois, l'établissement d'utilité publique ou l'association ne sera recevable dans son action que s'il justifie avoir reçu l'accord de la victime ou, si celle-ci est mineure, de la personne qui exerce l'autorité parentale. »

5 février 1982.

Art. 6

Artikel 25 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis wordt aangevuld met een derde lid, luidend als volgt :

« Het slachtoffer kan op eigen kosten het onderzoek laten bijwonen door een geneesheer of een sociaal assistent te zijner keuze. »

Art. 7

In het Wetboek van Strafvordering wordt een artikel 63bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Art. 63bis. — De instellingen van openbaar nut en de verenigingen die op de dag van de feiten sinds vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezitten en zich statutair tot doel stellen de rechten van de mens en de personen die het slachtoffer zijn van de bij de artikelen 372 tot 378 van het Strafwetboek bedoelde misdrijven, te verdedigen, zijn bevoegd om met betrekking tot de overtredingen van de bepalingen betreffende het misdrijf verkrachting de rechten van de burgerlijke partij uit te oefenen. De vordering van de instelling van openbaar nut of van de vereniging is evenwel alleen ontvankelijk als deze laatste aantoon dat zij de instemming van het slachtoffer of, als het om een minderjarige gaat, van de persoon die de ouderlijke macht uitoefent, heeft gekregen. »

5 februari 1982.

L. REMACLE
M. SMET
A. BOURGEOIS
L. DETIEGE